

100 DE ANI DE LA VIZITA REGELUI FERDINAND I ȘI A REGINEI MARIA ÎN JUDEȚUL SATU MARE - CAREI - 25 MAI 1919

*Generațiile viitoare vor vorbi despre această călătorie
ca de un turneu triumfal - Regina Maria*

Daniela BĂLU

Abstract: *(100 years from the visit of the King Ferdinand I and Queen Mary in Satu Mare county – Carei, 25 May 1919) This year, 2019, three very important events for the history of the Romanians from Satu Mare were celebrated: the 100th anniversary of the liberation of the city and county of Satu Mare; 100 years since the establishment of the Romanian administration and 100 years since the first visit of the royal family of Romania, which took place in Carei, on May 25, 1919. About the significance of the event, the enthusiasm of the Romanian population and the grandiose way it was welcomed the royal family, King Ferdinand I and Queen Maria, narrated prestigious personalities from Satu Mare, such as the protopop Vasile Pățașiu or the priest Ioan Andron, including Queen Maria telling, in his writings, about the immense joy they brought in the souls of the Romanians through the royal tour they made in Transylvania, after the Great Union from December 1, 1918.*

Keywords: *100 years, visit, King Ferdinand I, Queen Maria, Carei, Satu Mare county.*

Începutul secolului XX deschidea în istoria europeană o nouă filă, o epocă covârșitoare prin importanță, cea a afirmării națiunilor și formarea statelor naționale. Jertfele eroilor ce au luptat în Primul Război Mondial au fost așternute la rădăcinile din care au crescut trupurile noilor state, printre care și România, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 fiind cel mai important eveniment din istoria neamului românesc. Unitatea statală avea să fie legiferată prin tratatele internaționale și actele politice interne menite să susțină coeziunea teritorial – administrativă a României Mari, unificată sub sceptrul regalității.

În perioada 22 mai – 1 iunie 1919, suveranii României Mari, MS Regele Ferdinand I al României - Întregitorul - și MS Regina Maria au făcut primul lor turneu regal în Transilvania, fiind întâmpinați cu deosebit entuziasm de locuitorii din Brașov, Făgăraș, Sibiu, Blaj, Alba Iulia, Brad, Țebea, Abrud, Câmpeni, Turda, Cluj, Bistrița, Careii Mari, Baia Marea, Oradea. Vizita familiei regale a fost pregătită de Armata Română și noile autorități române, iar drumul lor prin Ardeal „a fost de o măreție fără cuvinte. În gările împodobite cu cetini s-a revărsat poporul munților și plaiurilor să-și vadă Regele și să-l întâmpine ca un izbăvitor al tuturor, ce era. Biharia doinelor a venit cu ai săi cântăreți și chiuitori. De acolo, de la Oradea-Mare a început calea bătută cu flori. Chiar cerul se luminase albastru și înalt, ca să primească oaspeți noi în țara de robie veche. Ochiul înlăcrimat al Regelui Ferdinand cuprindea cu înduioșare freamătul acestor suflete alipite în sfârșit la adevărata lor țară. La Arad, la Careii Mari, la Baia Mare, la

Bistrița-Năsăud, în munții Moților, la Câmpeni, la Alba-Iulia, la Blaj, la Cluj, la Sibiu, la Brașov, pretutindeni, în târguri și sate, bătrânii își ștergeau pe furiș pleoapele umede, flăcăii și fetele se înfățișau în portul lor alb de sărbătoare, cu jocuri și chiot, câte o bunică își înălța nepotul în brațe peste capete, ca să poată vedea chipul blând al regelui ce i-a scos din urgie¹.

Desigur, familia regală nu putea rămâne indiferentă la toate aceste manifestări de loialitate, entuziasm, bucurie, empatizând cu mulțimea adunată să-i primească ca pe niște „izbăvitori”.

„Și Regele se pleca să mângâie o frunte de copil bălan, apropia de pieptul său un bătrân gârbov din cei cari au luptat odinioară sub porunca lui Avram Iancu, arăta grijă pentru un orfan, pentru o biserică amenințată de ruină, pentru o școală românească în lipsuri².

Exteriorizarea sentimentelor identitare, îngrădite sau osândite de-a lungul secolelor, era evidentă în rândul tuturor categoriilor sociale. „Atunci, intelectualii, fruntașii satelor și orașelor, un popor martirizat se descătușaseră și își puteau manifesta simțămintele privind unitatea națională și libertatea... De asemenea, populația săsească, familiile nobiliare maghiare scăpate de bandele și armatele bolșevice (conduse de Béla Kun - n.n.), au primit cu entuziasm cuplul regal [...].

A fost o adevărată victorie a forțelor populare descătușate de robia seculară³.

Regina Maria spunea: „a venit și marea zi când s-a hotărât ca Regele împreună cu mine să mergem în primul nostru tur prin Transilvania, pentru a ne vizita poporul de curând eliberat. Acesta era momentul suprem, era pecetea pusă pe victoria țării, realizarea finală a marelui vis pentru care așa de mulți au luptat, pentru care așa de mulți au murit⁴.

Orașul Carei a fost vizitat de suveranii României în data de 25 mai 1919, după ce, cu doar o lună înainte, la 27 aprilie se instaurase administrația românească, fiind instalat în funcție primul prefect român, Alexandru Racoți Filip. Familia regală a fost întâmpinată în gara din Careii Mari de către generalii Traian Moșoiu, Dabija, Panaitescu, Ștefănescu, Mărdărescu, de Iuliu Maniu (președintele Consiliului Dirigent, ce îndeplinea și funcția de ministru de interne), prefectul Al. Racoți Filip, vicarul episcopal greco - catolic Romul Marchiș, secretarul său Ion Matei, protopopul George Mureșan, protopopul Petru Cupcea, egumenul mănăstirii Bixad, Augustin Maxim (cel care a condus delegația Oașului la Alba Iulia), numeroși preoți, intelectuali, episcopul calvin din Debrecen, contele Degenfeld, delegați din județul Maramureș, Hajdú, Debrecen, oficialități locale. „Chiar și ungerii au venit să mulțumească regelui pentru că au fost salvați de bolșevici de către armata română. Ciudat, într-adevăr să fii eliberator chiar al inamicului. Curioase timpuri trăim⁵. Familia regală a fost primită cu pâine și sare de primarul orașului Carei, fiind înconjurați de grupuri mari de oameni, mulți având steaguri tricolore și cântând „Deșteaptă-te române”.

Despre vizita la Carei, Regina Maria scria: „Sosirea la Careii Mari la ora 3, o primire extraordinară... Peste tot țărani, costume de toate felurile – atât de devotați, atât de entuziași. Bătrânul grăsan Moșoiu comanda trupele, care arătau splendid. Regimentul 2 Vânători era o adevărată plăcere să-l privești. Ceremoniile militare într-o *Platz* largă, apoi defilarea în ordine perfectă. După aceea, defilarea întregii populații, mii și mii, o minunată și impresionantă priveliște și frecvent costume extrem de interesante și pitorești”. Regina a fost deosebit de impresionată de fetele din Țara Oașului, aduse din Rașca de preotul Ioan Andron, îmbrăcate în superbe costume de mireasă: „Aici, unele fete tinere (mirese) și-au elaborat o construcție pe

¹ Cezar Petrescu, *Cei trei regi*, Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, București, 1934, pp.116 - 117.

² *Ibidem*, p.117.

³ E. Stoian, S. Mălușelu, *Întâia vizită în Transilvania a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria*, Ed. Haco Internațional, Ghimbav, 2011, p. 1.

⁴ *Ibidem*, p. 17.

⁵ Maria Regina României, *Însemnări zilnice (dec.1918 - dec.1919)*, vol. I, Ed. Albatros, București, 1996, pp. 188-189.

cap, un fel de cunună de flori din lână împletită cu panglici și mărgelile, iar părul lor era împletit într-un fel de coadă ca o rețea, lăsată pe spate, care, probabil, necesită ore întregi de făcut”⁶.

De la Racșa participaseră la vizită 72 de oșeni, bucuria din sufletele lor fiind descrisă în *Cronica parohiei*: „N-am mai văzut niciodată atâtea lacrimi de bucurie și n-am auzit atâtea cuvinte spuse din sufletul și inima neamului meu ca atunci.... când am ajuns noi, răcșenii în fața tribunei regale, regina Maria a făcut semn să ne apropiem și a pofțit la ea pe fetele cu împletitură. Ne-am prezentat la ea sărutându-i mâna, și ea a admirat portul, mângâind pe obraji pe tânăra Maria Sabo a lui Petre lui Costinel...”⁷.

O însemnătate covârșitoare a avut-o vizita familiei regale în județul Satu Mare, ea fiind percepută ca un act de consfințire a unirii teritoriilor sătmărene cu România Mare, realizată doar după ce Armata Română a eliberat zona de graniță rămasă după 1 Decembrie 1918 sub controlul guvernului maghiar și a Directoriului comunist (bolșevic) maghiar condus de Béla Kun. Prin campania militară din 16 – 20 aprilie 1919 a fost eliberat județul Satu Mare, armata română continuându-și înaintarea spre Mátészalka și Csenger, până la Budapesta, pe care au eliberat-o la 4 august 1919. Aceste evenimente erau relatate cu mare mândrie tot de preotul Ioan Andron în *Cronica parohiei*: „la un an după împlinirea visului milenar al românilor, Unirea cea Mare a tuturor de aceeași limbă, care s-a realizat efectiv în 1919... suveranii MS regele Ferdinand I și regina Maria au venit în orașul de la granița de vest, Carei, oraș care a fost capitala județului până în 1919... Era de față și generalul Traian Moșoiu, acela care la 4 august 1919 a înfipt tricolorul pe Parlamentul din Budapesta, iar opinca românească juca hora pe bulevardele capitalei ungare”⁸.

Preotul Ioan Andron menționează, alături de bucuria și atmosfera de mare sărbătoare, și îngrijorările existente, știut fiind faptul că problemele noilor frontiere naționale erau nesoluționate, vechile animozități interetnice nestinse, conflictele armate în derulare.

„Trenul regal a sosit în gară la ora 11, suveranii și suita, în mașini deschise, au parcurs drumul până în piață în aclamațiile entuziaste ale românilor. [...] N-am darul condeiului să pot descrie acele zile. Își poate închipui oricine ce însuflețire a putut să fie când pe veci au căzut lanțurile de pe un neam care 1000 de ani era oropsit pe pământul său. Toate drepturile avute pe hârtie, pentru a înșela Apusul Europei și peste tot străinătatea, nimicite practic; batjocorit, amenințat cu extirparea, acest popor se trezește la libertate și unitate națională. Pe lângă toată însuflețirea și bucuria erau cuprinși și de gânduri sinistre că la graniță și chiar în Careii Mari, după o ură și o vrăsmășie seculară, s-ar fi putut întâmpla atentate, dar nu numai siguranța a fost cu noi, dar mai ales dreptatea a fost cu noi, să ne bucurăm. Se începe defilarea prin fața tribunei regale. Fete împletite frumos cu cunună, feciori foarte frumoși și bine îmbrăcați, mai la urmă cei mai vârstnici”⁹.

Cuvinte deosebit de emoționante despre vizita Suveranilor a scris preotul - protopop Vasile Pătcașiu (participant și la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia), martor la acea zi istorică, înălțătoare. „Primirea grandioasă ce i s-a făcut familiei regale române, numai în povești are păreche. Au fost de față peste 12 mii ostași de toată branșa, iar poporul adunat de toate clasele din comitatele Sătmar, Chioar, Țara Oașului, Maramureș și Sălaj, în număr peste 30 mii, când suveranii au venit de la gară au format un spaier de două laturi începând de la biserica catolică până în piața mare, fiecare comună în frunte cu steagurile naționale române, îmbrăcați cu toții sărbătorește în portul lor provincial, iar pe stradele orașului la fiecare casă drapelul românesc, mai multe porți împodobite triumfal, iar în piața mare înaintea castelului

⁶ *Ibidem*, p. 189.

⁷ Ioniță G. Andron, *Racșa. Vatră de neam românesc*, Ed. Gutinul, Baia Mare, 1996, pp. 45-46.

⁸ *Ibidem*, p. 45.

⁹ *Ibidem*, pp. 45-46.

grofilor Karolești, tribune pentru publicul inteligent și un chioșc splendid decorat pentru familia regală¹⁰.

Preotul greco - catolic Vasile Pățașiu descrie impozanta defilare ce a avut loc în 25 mai 1919, în fața castelului conților Károlyi, după ce suveranii au salutat ostașii adunați în centrul orașului, pentru onor: „prima dată a defilat armata provăzută cu tot felul de arme, după aceasta a început defilarea poporului împărțit după regiuni și comune¹¹, toți scandând și salutându-i cu însuflețire pe suveranii României Mari.

„Priveliștea pitorească asupra poporului entuziasmat, ce s-au prezentat în frunte cu Preoții și învățătorii săi, pe dinaintea Regelui și a Reginei adorate a fost atât de sublimă, încât această zi va fi eternizată pe vecie în istoria neamului românesc de aici, cari au avut fericirea a fi unit pe vecie în România Mare.

După miezăzi cam pe la 5 oare au fost primite deputațiunile (delegațiile – n.n.) la casa comitatului (prefectură – n.n.) prezentându-se în fața Suveranilor: Preoțimea română în număr cam 60 persoane, sub conducerea vicarului din Carăi, Romul Marchiș, apoi rom. – cat., cineva din partea Calvinilor și în urmă doi rabinieri de-a jidanilor, urmând acestora și alte deputațiuni: a învățătorilor și a altor din branșa civilă.

Finindu-se cu primirea deputațiunilor, Majestatea lor însoțiți de o escortă nenumărată, în mulțimea de automobile și trăsuri au mers la gară, unde s-a dat o cină splendidă, petrecând acolo până la 4 ore demeneată, când au plecat continuându-și călătoria pe la Sătmar, Baia Mare și a 2-a zi la amiază vreme ajunseră la Jibou... Notez că eu și cu o parte dintre ai noștri, am venit acasă de la Carei cu trăsura, o mare parte dintre tineri și bătrâni... poporeni din Hotoan, au mers la gara de la Carei, ca să vină acasă cu trenul ce comunică pe la noi în Sălaj.

Întârzierea trenului, care abea către 11 ore din noapte a putut pleca încoace, ai noștri folosiră timpul petrecerii în gară, cântând versuri naționale, cum sunt ei bine instruiți, fiind cu dânsii și învățătorul nostru C. Albu și cantorul Ioan A. Pop. Aceasta a atras atențiunea Regelui și a Reginei care stăteau în cupcele lor (compartimente - n.n.), a trimis un adjutant la cântăreți, poftindu-i să se apropie de cupeii unde erau Suveranii și să cânte în apropierea lor.

La acest îndemn prea înalt, Hotoanii s-au postat în nemijlocita apropiere a Regelui și a Reginei, au cântat frumos, ba la îndemnul adjutantului regal câteva cântări au trebuit să le repete. În semn de răsplată pentru purtarea lor frumoasă, poporeni noștri au fost donați: fetele au primit un braț de roze și mălin adus chiar din grădina Regelui de la București, iar bărbații au primit o scotulă (cutie – n.n.) de țigarete. Dar, decât toate acestea, cât de mult valorează cinstea și onoarea cum am fost primiți, ca să poată cânta în fața Regelui iubit și a Reginei de toți adorate.

Fie binecuvântată ziua măreață și de vecinică dulce amintire¹².

Ministrul I.G. Duca, participant la vizita regală în Ardeal, spunea: ”să povestesc cu de-amănuntul toate scenele și întreaga călătorie este cu neputință, țin totuși să reamintesc câteva din episoadele cele mai caracteristice. Așa spre pildă... impunătoarea defilare de la Bechiș Ceaba (Békéscsaba - n.n.), care nu ne-a rămas în urma tratatului... Dejunul în castelul conților Karolyi de la Careii Mari, castel în care întâlneai atâtea urme ale Regelui Eduard și ale Arhiducelui Rudolf, care venea să vâneze acolo în tovărășia magnaților unguri, și unde trona acuma voluminos și exuberant bravul general Moșoi. [...] nobili Unguri în frunte cu un bătrân conte Degenfeld, așteptând în costum de magnați pe Rege, pe peronul gării de la Satu Mare, ca să mulțumească României că i-a salvat de bolșevism¹³.

¹⁰ Vasile Pățașiu, *Din Cronica Hotoanului*, Ed. Citadela, Satu Mare, 2012, pp. 167-168.

¹¹ *Ibidem*, p. 168.

¹² *Ibidem*, pp. 168 -169.

¹³ E. Stoian, S. Mălușelu, *op.cit.*, p. 98.

La Carei, ca și în celelalte localități din Transilvania, vedeta vizitei a fost regina Maria, iubită atât de mult de poporul român. Pe tot parcursul vizitei Regina, dar și frumoasa sa fiică, principesa Ileana, au fost îmbrăcate în superbe costume populare românești, cunoscut fiind faptul că atât Maria cât și regina Elisabeta, au fost promotoarele portului tradițional românesc, pe care îl admirau și îl îmbrăcau frecvent cu multă plăcere.

Dacă transilvănenii au fost atât de entuziasmați în timpul vizitei familiei regale, nu mai puțin impresionați au fost chiar suveranii României Mari, MS Regina Maria consemnând în memoriile sale: „...generațiile viitoare vor vorbi despre această călătorie ca de un turneu triumfal; ei vor relata cum Regele și Regina au vizitat oraș după oraș, sat după sat, într-o atmosferă de nemărginit entuziasm, cum au fost aclamați ca eliberatori pe oriunde au trecut. Va fi amintit cum oamenii îngenuncheau în fața lor, sărutându-le mâinile, picioarele țărâna pe care tocmai pășiseră, cum bătrânele plângeau de bucurie și cum copilașii le erau puși în brațe așa încât noi, ca simbolici tată și mamă ai poporului eliberat, îi puteam binecuvânta prin atingerea noastră. Și astfel a fost într-adevăr o călătorie de neuitat, ca un periplu în transă de la un loc la altul, un spectacol fără de sfârșit de minunate procesiuni țărănești care se desfășurau în fața noastră ca un spectacol de culori; glorios, fără margini de frumos Vis al tuturor Visurilor: unirea tuturor Românilor sub un singur sceptru (s.n.), iar aceasta a devenit realitate sub domnia noastră [...]. Acea vizită în Transilvania, în anotimpul când natura se trezește la viață, când apar florile de primăvară și inimile oamenilor sunt pline de recunoștință, rămâne un unic eveniment la care eu deseori, când viața e tristă și fără de țință, mă uit în urmă, repetând vorbele poetului: ”Nici măcar Dumnezeu nu poate întoarce această oră”¹⁴.

Fotografiile ale vizitei familiei regale în Transilvania se află în colecțiile Arhivelor Naționale ale României (peste 400 de imagini), Muzeului Militar „Ferdiand I” din București, Muzeului Național Cotroceni, Muzeului Național de Istorie a României, fiind realizate de către americanul Merl La Voy, cameramanul și fotografii oficial al turneului făcut de regele Ferdinand I și regina Maria în orașele din Transilvania. Merl La Voy a devenit celebru înainte de Primul Război Mondial, fiind singurul cameraman civil care a filmat pe frontul francez, filmul său „Heroic France” (realizat în 1917) fiind folosit intens în SUA, în timpul propagandei pentru intrarea în război de partea Franței și a Marii Britanii. Merl La Voy a mai filmat luptele din Serbia și Macedonia din 1918. De asemenea, a realizat în 1919 un film despre operațiunile militare ale armatei române împotriva trupelor bolșevice maghiare.

Fotografiile sale, reprezentând turneul regal din luna mai, 1919, au fost publicate în cartea *Întâia vizită în Transilvania a Regelui Ferdinand* și a Reginei Maria, autori E. Stoian, S. Mălușelu, precum și în cadrul proiectului *Saecularia.ro*, fiind promovate de mass-media sau pe diferite site-uri web. Una din fotografiile realizate la Carei (cea în care apar miresele din Racșa, în spatele lor aflându-se preotul Ioan Andron) a devenit celebră și prin faptul că a fost publicată în cartea *Istoria războiului pentru întregirea României*¹⁵.

Dorind să omagieze acest eveniment deosebit de important din istoria sătmărenilor, Muzeul Județean Satu Mare a organizat o expoziție foto – documentară, la castelul Károlyi din Carei, acolo unde Suveranii României Mari au fost primiți, cu atâta bucurie, admirație și speranță, în urmă cu 100 de ani. Inițiativa organizatorică a aparținut colegei noastre, Diana Kinces, conservator, curator al expoziției, vernisajul având loc în data de 18 mai 2019, cu prilejul Zilei Internaționale a Muzeelor și Noptii Muzeelor.

În expoziția realizată de Muzeul Județean Satu Mare, în colaborare cu Muzeul Municipal Carei, au mai fost expuse inclusiv obiecte ce au aparținut Regelui Ferdinand I și Reginei Maria, aflate în colecția Muzeului Național Peleş (mulțumiri d-lui director dr. Narcis Dorin

¹⁴ *Ibidem*, p. 99.

¹⁵ Kirițescu Const., *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916 - 1919*, vol. III, Ed. Casei Școalelor, București, p. 427.

Ion și d-nei drd. Macrina Oproiu, șef Secția evidență centralizată a patrimoniului, cercetare, documentare).

Oglindirea acelor ani extraordinari din istoria românilor a fost întregită cu imaginile Încoronării de la Alba Iulia, din 15 octombrie 1922, oferite de Colegiul Național Horea, Cloșca și Crișan din Alba Iulia, parte integrantă a expoziției realizate la Alba Iulia de d-na Ionela Simona Mircea, muzeograf la Muzeul Național al Unirii.

Vernisajul expoziției a fost precedat de alocuțiuni prin care s-au rememorat principalele momente ale vizitei regale la Carei, dar mai ales entuziasmul celor 30.000 de oameni adunați din toată regiunea, să întâmpine familia regală (un număr mai mare chiar decât toată populația actuală a orașului, aproximativ 20.000 de locuitori). Evenimentul s-a încheiat în acordurile *Imnului Regal*.

Vizitatorii au fost invitați să cunoască una din cele mai importante și mărețe pagini din istoria neamului românesc¹⁶, ce a avut loc la Carei, în 25 mai 1919.

Daniela Bălu

Muzeul Județean Satu Mare
Satu Mare, RO

e-mail: danielamuzeu@yahoo.com

FOTOGRAFII VIZITA FAMILIEI REGALE LA CAREI – 25 MAI 1919

¹⁶ Daniela Bălu, *Centenarul Sătmărean. 100 de ani de la eliberarea orașului și județului Satu Mare. 100 de ani de la instaurarea administrației românești. 100 de ani de la vizita Regelui Ferdinand și a Reginei Maria în județul Satu Mare. 1919 - 2019*, în „Eroii neamului”, Serie nouă, Anul XI, Nr. 2 (39), Satu Mare, 2019, pp. 14-24.

100 De ani de la vizita Regelui Ferdinand I și a Reginei Maria în județul Satu Mare...

